

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
HELINSKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI
Halina Bortnowska-Dąbrowska
Janusz Grzelak
Michał Nawrocki
Marek Antoni Nowicki
Stefan Starczewski

ZARZĄD FUNDACJI
Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Jerzy Ciemniowski
Sekretarz: Adam Bodnar
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

Warszawa, dnia 13 października 2010 r.

25-38
...../2010/DP

Szanowny Pan
Donald Tusk
Prezes Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zwrócić się z apelem o podjęcie kompleksowych działań mających na celu dokonanie zmian legislacyjnych w zakresie stosowanych przez służby specjalne metod inwigilacji. Uważamy, że szeroko komentowana w mediach sprawa pozyskiwania danych z billingów telefonicznych oraz sygnałów ze stacji bazowych (BTS) odnoszących się do telefonów komórkowych konkretnych dziennikarzy, pokazała jedynie część problemów związanych ze stosowaniem tego typu metod inwigilacji. Dopóki istniał będzie problem nadmiernych kompetencji Policji oraz służb specjalnych, wynikających z luk prawnych oraz przypadków nadużycia władzy, dopóty w tym zakresie polskie prawo nie będzie odpowiadało standardom konstytucyjnym i międzynarodowym, a prawa i wolności jednostki nie będą należycie szanowane.

Jednocześnie uważamy, że to na Prezesie Rady Ministrów spoczywa osobisty obowiązek doprowadzenia do rozwiązania tego problemu. W Rządzie RP nie istnieje obecnie funkcja ministra - koordynatora ds. służb specjalnych. Tym samym to Premier sprawuje bezpośredni nadzór nad służbami specjalnymi, a funkcja sekretarza Kolegium ds. Służb Specjalnych ma znaczenie jedynie pomocnicze. Ponadto Rząd RP dysponuje prawem inicjatywy legislacyjnej, która może zyskać poparcie większości parlamentarnej. Wreszcie, nadzór nad niektórymi formami działalności służb specjalnych i Policji sprawują różne ministerstwa. Z tego powodu, aby kompleksowo rozwiązać problem potrzebna jest koordynacja działań przez Prezesa Rady Ministrów, tak aby zmiany dotyczyły policji i wszystkich służb specjalnych, a nie tylko wybranych.

Uważamy, że zmiany w zakresie metod oraz ram prawnych stosowania różnych technik inwigilacji przez Policję oraz służby specjalne są konieczne ze względu na następujące powody.

Po pierwsze nie ulega wątpliwości, że w polskim prawie istnieje szereg luk prawnych, które pozwalają Policji oraz służbom specjalnym na dokonywanie inwigilacji różnych osób.

Ujawnione nadużycia pokazują, że te szczególne kompetencje służące walce z terroryzmem międzynarodowym czy przestępczością zorganizowaną, są wykorzystywane do tego, aby pozyskiwać informacje na temat przeciwników politycznych, czy też dziennikarzy kontrolujących władzę. Takie praktyki podważają podstawy demokracji, której podstawowymi wartościami są pluralizm polityczny oraz wolność słowa, w tym ochrona źródeł informacji.

Po drugie, wciąż nie został wykonany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 2005 r. (sygn. K 32/04), a także związane z nim postanowienie sygnalizacyjne z dnia 25 stycznia 2006 r. (sygn. S 2/06). Istotą tego wyroku było m.in. wskazanie na lukę legislacyjną polegającą na braku procedury informowania z urzędu osoby poddanej działaniom operacyjnym o stosowaniu wobec niej kontroli operacyjnej. Wprowadzenie takiego rozwiązania stanowiłoby realizację praw gwarantowanych art. 51 ust. 4 Konstytucji RP, a także mogłoby ograniczyć stosowanie różnych form inwigilacji.

Po trzecie, w ostatnich latach nastąpił znaczny rozwój technologiczny, który ma także wpływ na działalność służb. Policja oraz służby specjalne mają możliwość oraz prawdopodobnie używają takich technik operacyjnych jak inwigilacja przy użyciu sieci internetowych, za pomocą systemu GPS, mikrofonów kierunkowych czy też oprogramowania szpiegowskiego, czyli tzw. koni trojańskich. Jednocześnie prawo regulujące działalność Policji oraz służb specjalnych zostało stworzone stosunkowo dawno i nie reguluje granic oraz zasad używania tego typu nowych środków technicznych.

W związku z powyższym uważamy, że Rząd RP kierowany przez Pana Premiera powinien podjąć następujące działania, które - naszym zdaniem - mogą doprowadzić do zapewnienia należytego respektowania prawa do prywatności oraz wolności słowa w Polsce w kontekście działalności służb specjalnych oraz policji.

Przegląd kompetencji policji oraz służb specjalnych w zakresie stosowania technik inwigilacyjnych

Rząd RP powinien dokonać kompleksowego przeglądu wszystkich kompetencji służb specjalnych oraz Policji w zakresie stosowania technik inwigilacyjnych. Zadanie to można by powierzyć na przykład niezależnemu ekspertowi mającemu zewnętrzne i niezależne spojrzenie na całość problematyki, odpowiednie doświadczenie, wiedzę prawniczą i autorytet.

Taką potrzebę uzasadnia ostatnio często powielana praktyka, polegająca na tym, iż poszczególne służby specjalne uzyskiwały lub zmierzały do uzyskania nowych uprawnień (vide projekt z dnia ... 2009 r. o zmianie ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw), a tym posunięciom nie towarzyszyła debata co do rzeczywistej potrzeby posiadania takich możliwości, a także nie było to uzasadnione sferą kompetencji danej służby. W ten sposób uzyskaliśmy stan, w którym kontrola operacyjna może być stosowana przez dziewięć formacji, choć zakresy ich kompetencji są znacząco różne. Jednocześnie niektóre służby (kontrola skarbową) nie są poddane kontroli nawet ze strony Sejmowej Komisji ds. Służb Specjalnych.

Nowelizacja Prawa Telekomunikacyjnego

Uważamy, że Rząd RP powinien podjąć inicjatywę legislacyjną zmierzającą do nowelizacji art. 179 – 181 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo Telekomunikacyjne, a także

Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2005 r. w sprawie wypełniania przez przedsiębiorców telekomunikacyjnych zadań i obowiązków na rzecz obronności, bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Powyższe przepisy upoważniają służby specjalne oraz Policję do dostępu do danych z billingów oraz stacji przekątnikowych telefonii komórkowych. Jak wskazuje praktyka, stwarzają one w istocie stałe łącze pozwalające tym służbom na praktycznie niekontrolowane pozyskiwanie informacji dotyczących kontaktów danej osoby oraz jej miejsca pobytu.

Niewystarczająca nowelizacja Kodeksu postępowania karnego i „ustaw branżowych”

Uważamy, że projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2915), będący obecnie przedmiotem prac sejmowych nie przewiduje rozwiązań, które można uznać za dające gwarancję należytej kontroli nad poczynaniami Policji i służb specjalnych w przyszłości. Przede wszystkim w trakcie przygotowywania przedmiotowego projektu Ministerstwo Sprawiedliwości pominęło w ogóle część uwag Komisji Kodyfikacyjnej Praw Karnego. Zupełnie zignorowało także istotne uwagi Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka zgłoszone po zorganizowaniu specjalnego spotkania ekspertów. Chodzi tu w szczególności o nałożenie na służby szerszego obowiązku raportowania na temat ich działalności, w szczególności co do częstotliwości sięgania po środki pracy operacyjnej. Zlekceważenie tej uwagi, w świetle wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 1 października 2010 r. sygn. I OSK 1149/10, gdzie NSA uznał, iż dane statystyczne dotyczące kontroli operacyjnej nie stanowią tajemnicy państwowej, uważamy za rażąco nieuzasadnione.

Ponadto Helsińska Fundacja Praw Człowieka powołując się na dotychczasowe wskazówki płynące z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wskazywała także na konieczność rozważenia zasadności wprowadzenia obowiązku informowania jednostki o prowadzonej kontroli operacyjnej, jeśli nie doprowadziła ona do wszczęcia postępowania karnego. Wreszcie oczekiwaliśmy od Ministerstwa Sprawiedliwości pełnego usankcjonowania zakazu dowodowego wykorzystywania materiałów uzyskanych w ramach kontroli operacyjnej wyrażonego przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 kwietnia 2007 r., (sygn. I KZP 6/07), a także zakazu wykorzystywania materiałów zawierających tajemnice, o których mowa w art. 178 - 180 k.p.k. Sugerowaliśmy też ograniczenie katalogów przestępstw, których ściganie możliwe jest przy użyciu kontroli operacyjnej.

Dlatego też, uważamy, że Rząd RP powinien niezwłocznie podjąć kolejne działania legislacyjne w tym zakresie.

Nowoczesne techniki inwigilacyjne

Zręby przepisów regulujących stosowanie technik inwigilacyjnych przez policję oraz służby specjalne tworzone były głównie w latach 90-tych. Od tego czasu nastąpił gwałtowny rozwój technologiczny pozwalający na stosowanie nowych technik inwigilacji. Z naszej wiedzy wynika, że służby specjalne z takich technik korzystają. Jednocześnie odbywa się to na podstawie odpowiedniej, rozszerzającej interpretacji starych przepisów. Uważamy, że w przypadku praktyk tak dalece ingerujących w prawo do prywatności jak kontrola i utrwalanie rozmów czy kontrola operacyjna, kompetencje służb powinny być maksymalnie precyzyjnie określone.

Nie może być wątpliwości, kiedy, na jakich warunkach i po co dana technika inwigilacji może być wykorzystywana przez służby specjalne i Policję. Jest to także niezwykle ważne z punktu widzenia wykonywania nadzoru nad działalnością służb specjalnych i Policji sprawowanej przez sądy. Z powyższych względów, konieczne jest sprecyzowanie kompetencji w tym zakresie.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Z wyrazami szacunku,

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU

Danuta Przywara
Danuta Przywara